

Aleš Debeljak

Potopljena monarhija

Rodno mesto

Tisočere fontane, mogočni curki vode, ki v sanjah sprehajalcev
morje vabijo, ne preveč oddaljeno, da plane skozi skrita usta

in vsaka ulica, drevo v redkem gaju Tivolija, arkada in hodnik
s krhko skorjo je prekrita, sled slane darežljivosti, ki pojema,

se razpusti in ponikne v granit. Morje je tukaj, morje je tukaj,
besneče vre, skozi kukalnike na vratih in slavoloke zmag:

svežina hribov na dosegu roke mu ni mar, kaj šele mladenke,
ki za hip, mogoče dva, poblisknejo tam dol pri mlinu,

kjer barje vase vleče čas in žile praproti se znojijo skupaj
z zvezdami. Trsje, orgle stoječih voda, žvižgam sam

pri sebi, da šumenje med otrplimi kanali bi preglasil, medlo
svetlobo pod zaprtimi vrati in zaudarjajoče ulice, z uslužnim

poklonom še zadnjikrat na voljo ženski, ki sope od napora,
njeno gibko jantarno telo odriva plapolajoče jezike svetilk,

nemirnih od želje, da bi zrak prevrtale, soparen od bojazni,
ki brani prišlekom, da domačini bi postali. Predolgo so upirali

se snu, zdaj so dobili, kar jim gre: skupinsko moro, ki se je
zavlekla v hiše in odprla usta rožam, da žuželke so izpljuvale.

Ne čudi me, da glava kipa, ki prvič konja jaše, utaplja se v
mulju.

Čakam, da posuši se zvezdni znoj in ladjam, od časov Jazona

zasidranim pod gradom, jadra spet poženejo in palača guvernerja postane žrtev iluzije, da vsa sozvočja in brnenje jamborov še vedno

komandira, ko prevaranti, vsi po vrsti naši, na pot podajo se do legendarnega otoka in z njimi gre skrivnost, ki meščani

niso je hoteli zase, ker za nesreče terjali so pojasnilo, prozorno kakor prazna steklenica, puščavski pesek in zid trdnjave, ki molči,

kot jaz ne morem: v imenu ljudstva slutim, da glas, hitrejši od strnada, nas kaznoval bo in razklal lobanje prav do dna.

Madžarska, blizu in sama

Tramvajske tirnice, položene še pred zadnjo vojno, k visokim hišam vodijo na glavnem trgu, drugam

pa ne, na odprtih oknih se belijo rjuhe, krvave rahlo ob robovih, nosečnice mahajo v predvečerni pozdrav,

mene pa presune, da imam izsušena usta, sanjač, ki zanimajo ga školjke in alge z neznanimi imeni,

tako kot zanima me soseda, ki nabrekle prsi izboči v mrak in prisluhne rada neurju nad jezersko gladino,

nad bakrorezi, kakršnih si sam ne morem privoščiti, zato zaupam raje v naključja dobrih del in nujnost

pesmi v jeziku brez sorodnikov, in trgovci, ogoljufani od preobilnega spomina, zbegano strmijo čez trsje

Balatona, ko vzpenja se in upogiba od napora, da spet morje bi postalo, in veka v žalosti, ki jo

izurjeno oko pri nedonošenčkih odkriva, ko španski bezgi odprejo se s prasketom in nori pianist pogladi

tipke, alkohol pomaga mu, seveda, in telovnik modno kmečki si razpne, ko note veže za bivše gospodarje.

Avstrijskemu prijatelju v pomoč

Pigment na kamniti koži Wilendorfske Venere raztaplja se
v vodnjakih deževnice, narasle, pod žlebovi alpskih hrbtov.

Jalova tolažba za vodenoglavce v prestolnici ob veletoku.
Manjkajo še konji. Zamisli si, če hočeš, panonske ravnice

in tiho hlipanje dečkov, z ustnicami, črnimi od izsiljenih
poljubov, ki nima smisla o popolnosti jim govoriti.

Slišiš moje konje? Ne? Se mi je zdelo. Molk pod bičem
imaš raje, vem, ki stare tete spremlja, ko čez Graben drsajo,

mimo izložb z zemljevidi iz človeške kože in knjig o vitkih
stotnikih, ki čast jih gnala je v smrt, boljše, kot je strah

pred prazniki in vikendi, ki nobena ceremonija ga ne razprši.
Zdaj usmerja krčevite dni, za raso ljudi iz blata, ki pokonci

le skupinska krivda jih drži. Kaj mi preostane? Zadnjo žetev
maka vreči v reko, ki hrepenenje sili jo čez utrjene nasipe,

pozabiti kostanj v žerjavici in poklekniti in iz peska na obali
ladjo narediti. Bleščala se bo, vem, na prvi in poslednji plovbi,

ko izteče se tvoj čas. Med prsti bistra voda mi polzi in po negibnih
prsih drseti hoče, vzdolž večnega trebuha in do avreol ogromnih,

ki jezik jih preizkuša kot jagode pozimi, pod gosto stkanim svodom
kapucinske kripte, kjer razočarance za zadnji boj je zbral nasilni car.

Brez izbire

Zvok se dviga iz severnih gozdov, temen in sladak.
Mogoče, mislim si dvomeče, le kragulj. Mogoče pa,

povsem mogoče, ruski deček, ki iz zenita krošnje
se spustil je z dežnikom, odprtim kot nebo nad stepo,

da med aplavzom trave je pristal in takoj z drhtečo pesmijo
nadaljeval. Prenašati jo moramo naprej. Samo: kako?

Nič ne rečem, polno smisla je doma, med knjigami
in majhnimi otroki, a pozabim tudi dosti, recimo vso

poletno strast, spomnim pa lahko se čajnika iz gline,
in na popolnem robu še trpkih madežev, ki prekrivam

jih z jezikom. Samo v rutini dneva sem lahko natančen,
kakor zvon predmestne cerkve, ki potnikom in domačinom

enako služi, ko v podaljšanih večernih sencah iz spomina
delajo načrt dejanj. Ja? Ne? Nimam pojma. Vem le to,

da metulji, ki ušli so iz tapete, ne bi sami preživeli,
če ne bi vodil jih neki zvok, temen in sladak, ki kolobari

po prostoru in se širi hitro kot angina, in smerokaz postane
za prodajalce časopisov, ki skoz drevorede kolesarijo,

poštarji lahkega sna, kot bi rekel mrtvi pesnik, in delijo
zvitke, ki naročniki jih ne znajo brati, pisane v jeziku

pozabljenih plemen, ki pred mano so tu živel. Svoje
borce so pokopala v gomile, ženske pa spremenila

v pepel. Po smrti vladajo in uvodniki opevajo jih
kar naprej, dokler gre, dokler se krik novorojenca

ne izteče v krohoto. Ja? Ne? Izbire nimam. Pod dežnikom
moram stati in pesem zapisovati, ki mi narekuje jo vojak.

Pobeg iz norišnice

Mesečnik sem bivši, napol ozdravljen, a to mi ne prepreči,
da ne bi v sanjah plaval kakor riba, ki izpila je vse morje.

Noža se dotikam, ki je v sorodu s sencami živali, odrtih
prav na sveže, in iz krvavih luž prerokovati se učim:

klobuke krizantem nabirati pomeni bolezen, ki zdravila
nima, lesko v rokah krepko držati, kot piščal, je privatni

znak vrline, govoriti z vodo, ujeto v led, pomeni prihod
bogastva od drugod, žensko sleči do traku med ritnicami,

medtem ko spi, je začasna kap, zavreti čisto vino in okopati
se v potoku, pomeni poštenost. Lubje jesti, hvalo peti, kesati se,

preklinjati kot strojnik: to pomeni svobodo. In tako me jata
gladkih rib, ki so jim zrasla krila, ko se je morje razdelilo,

vodi skoz neurja in sanjske knjige, pozorno predse zrem,
da mi ne bi kaj važnega ušlo, stanjšam se kot rob obzorja,

nekje popolnoma drugje, moj bog, nesmisel, ki le drsalnica
hodnika z rešetkami na linah ga edina ne zanika, spreminjam se,

brez volje, v ogromne kose mila, ki gladijo mi pot iz koraka
v korak, pod nadzorom zaspanih paznikov, ki malo jih zanima,

da zgrešim jih le za las, z blaženim izrazom na obrazu,
ko zunaj ocean nori, in motna šipa v zidu počí in znajdem

se v deželi, kjer deklicam dišavijo lase, da lažje znake
berejo o preteklosti in domovini. Jaz, žal, je ne poznam.

Moj strah, tvoj pogum

Nenehno smo na sledi, a na repu dogodkov.
Ničesar nimamo, razen odjekov lastnih glasov,

ko sedeli smo pred kaminom, tako globokim in
prostranim, da trije moški v pepelu bi lahko prespali.

Plapolali so odbleski sonca v kozarcih, v katerih
smo gledali površine stvari, ki dogovor o imenih

jih ni pohabil. Velik je, ta svet, velik od samoljubnih
misli, ki izmikajo se hrepenenju potnika, pripravljenega,

da dvorišče vsako doživi kot svoje, in čuječega
kot nisem sam, ki prebudil sem se v sobi z morjem

v oknu, se dvignil ves razburjen, preskočil družčino,
poglo pred kaminom še od včeraj, in spustil se

do praga, s katerega si stopiti nisem drznil skozi
drevored topolov k reki, na brv iz tesanih brun,

ki kasneje smo vgradili jih v ostrešje hiše. Med
dimnikom in žlebom gnezdijo penice: mar jih

ne vidiš, kako si marseljezo žvižgajo in nekje
daleč odgovarjajo jim škrjanci? Če zastala bi,

ljubezen, na začasnem mostu, bi videla še belouško,
ki po dnevno dozo mleka redno hodi, na prag,

čez katerega si sam ne upam, zato napenjam ušesa,
velika kot muflonov rog, da lažje vsrkal bi stokanje

v harmoniki, ki nori godec jo razteguje in njegov pajdaš
me prepričuje *dol, dol* in poje, da vir ponosa je premagan strah.

Nauk teme

Prst svetlobe, ki od zgoraj suva vame, mrzel kot živalska kost,
ničesar ne razsvetluje, še najmanj pa zločinca, žrtev, pričo:

biografijam sončnih peg zaupam malo, mraku mnogo bolj,
ker le v zavetju teme res lahko povprašam, kdaj drevo postane

kamen in kdaj se kip iz njega izvije? To za druge je neznanka,
kakor sanje umetnika, ki iz papirnatih denarjev dela ptice, zame pa,

ki tavam kakor reka, ki struge še ni našla, in nasmeškov gube oponašam
na otroških licih, zame važno je, da ljudje in stvari, ki vidim jih v globini

sijočega zrcala, isti prostor napolnjujejo, in steklo, na vetru posušeno,
jamstva daje, daigrani film in dokumentarec na istem traku

pravično prikazujeta življenje moje, to čudno sliko, ki na koncu
morda obsije samotarje v dvorinah, kamor hodijo se skrivat pred

vrtočlavico, ki butne jih, kot prst svetlobe, šele v zavetju doma,
širšega za vse korake in nezgode, ki videli so jih, ponižni kot

lišaji severa, in ničesar ni, kar bi zagrešili, ničesar, kar za drugega
bi zdaj storili, obremenjeni kakor žice, ki tramvaje v Pragi na

nebo so pritrdile, v njih pa, mrzel kot živalska kost in popolno
krut, lebdi neki angel, z zapestnico na blede roki in v krilu, tesnem

kakor popek, neizprosno mi narekuje, da neham vendar že pisati
in priznam, da edine zgodbe, ki kaj šteje, ne morem res končati.